

LITTERATUR

- Brandes, Georg: "Fra en Amerikarejse", i Borberg, Chr. et al. (udg.): *Amerika - Utopia?*. Kbh. 1982.
- Dansk litteraturhistorie*, bd. 8., Kbh. 1985.
- Hebdige, Dick: *Hiding In The Light*. London, 1988.
- Rubow, Paul V.: *Betragtninger*. Kbh. 1947.
- Schou, Søren: "The House I Live In", i *Kultur og Samfund 1.*, Roskilde, 1988.
- Webster, Duncan: *Looka Yonder! The Imaginary America of Populist Culture*. London og New York, 1988.

Søren Schou er lektor ved dansk-uddannelsen på Roskilde Universitetscenter.

Raymond Williams

- et overblik

Af Michael Skovmand.

Raymond Williams er en af efterkrigstidens første kulturkritikere til at sætte den moderne massekommunikation og udvikling indenfor kommunikationsteknologien ind i en større historisk og kulturel forståelsesramme uden at forfalde til kulturpessimisme.

I denne artikel giver Michael Skovmand et overblik over udviklingen i Williams kulturkritiske forfatterskab med en fyldig oversigt over de bøger, som er udgivet om ham efter hans død.

Da Raymond Williams døde i januar 1988, 66 år gammel, havde han opnået en status som Grand Old Man inden for britisk og international kulturkritik. En status, der gør, at kun Stuart Hall kan gøre ham rangen stridig som efterkrigstidens vigtigste britiske kulturkritiker. Det var ikke en status, Williams specielt higede efter - Williams gik aldrig ind i den rolle som international akademisk superstar, som f.eks. så mange franske og amerikanske kolleger, på trods af deres egalitære opfattelser, beredvilligt har antaget gennem tiden.

På samme måde som Williams' personlige engagement altid var en uadskillelig del af hans professionelle indsats, er det umuligt at give et fuldstændigt signalement af Raymond Williams uden at inddrage hans personlige baggrund. Williams er søn af en jernbanearbejder, og er født og opvokset i Wales, og hans personlige udgangspunkt i både arbejderklassen og i den walisiske "periferi"-kulturs fællesskab er de to vigtigste forudsætninger for en forståelse af den samlede retning i hans kulturkritik. Ligesom Richard Hoggart, Stuart Hall, og Pierre Bourdieu i Frankrig, er Williams en "scholarship boy", der har brugt sin intelligens og indlæringsevne, og efterkrigstidens muligheder for "upward mobility" til at katapulte sig ud af sin egen klasse og region, og har gjort karriere på det etableredes præmisser. Men det er naturligvis ikke hele historien. Historien om Williams handler om, hvorledes Williams har kunnet gøre sit personlige udgangspunkts dobbelte marginalisering frugtbar i sit litteratur-, kultur-, medie- og teorikritiske arbejde gennem fyrre år.

Williams er uddannet som litterat i Cambridge, og har fra 1961 til han trak sig tilbage i 1983 bestredet et embede som professor i drama sammesteds. Det kan nok komme som en overraskelse for nogen, at

det netop var i drama, han var professor. Men dels har Williams skrevet flere bøger og en mængde artikler om drama (*Modern Tragedy*, 1966, og *Drama from Ibsen to Brecht*, 1968), dels er netop drama en kunstart, der udfolder sig i et socialt rum, og som uomgængeligt manifesterer den historiske specificitet og konkrete oplevelsesdimension, der for Williams var afgørende aspekter af det kulturelle. Endelig kan det tilføjes, at Williams har skrevet en række skuespil, især TV-spil, samt manuskript til en TV-dokumentarudgave af *The Country and the City*. Det er en interessant og overset dimension af Williams' produktion, at han fandt det vigtigt at forsøge sig med at praktisere noget af det, han prækede. Udover skuespil skrev han short stories, men det er især i hans seks romaner, det er lykkedes for Williams at give kunstnerisk udtryk for sit livs store temaer: Wales, klassekampen, centrum-periferi, og hvordan mennesker kan udvikle en politisk selvforståelse i et fællesskab.

På et mere generelt niveau har det helt centrale problem for Williams, lige fra hans tidlige Leavis-inspirerede fase og frem til afklaringen af det ståsted, han har kaldt 'cultural materialism', været spørgsmålet om hvad man kunne kalde *det kulturelles samfundsmæssighed*. Dvs. forsøget på at tænke kultur i bred forstand ind i en samfundssammenhæng på en måde, der på den ene side gav det kulturelle en vægt og en autonomi, der gik udover det derivede, det reflekterede, eller det simpelt determinerede, og på den anden side, som en del af samme problemstilling, understregede den kulturelle praksis' *samfundsmæssighed* både i bred forstand og i konkret politisk-økonomisk forstand. Der har derfor i Williams' arbejde været to slags aktiviteter, hyppigt sammenfaldende: den ene aktivitet har været det *interventionsarbejde*, der er forbundet med at omdefinere og omvurdere en litteratur- og kultur tradition og -historie, den "selektive tradition", som han kaldte det, der for ham var en del af en nutidig herskende klasses forsøg på at erobre fortiden for at opretholde og konsolidere nutidige magtpositioner. *Culture and Society* (1958), *The Long Revolution* (1961), og *The Country and the City* (1973) er eksempler på denne form for interventioner.

Den anden aktivitet har været at tænke sig fri af gældende terminologier og tankesæt, og i stedet søge formuleringer, der gav udtryk for den kompleksitet (et af Williams' yndlingsord), han, sædvanligvis med "erfaringen" som appelret, konstant i sit opgør både med borgerlig, klassisk marxistisk og strukturalistisk tænkning, vægrer sig ved at reducere. Det gælder begreber som "long revolution", "structure of feeling", "flow", "cultural materialism", og det gælder også hans lån af Gramscis begreb om "hegemoni". Det afgørende værk i denne del af hans produktion, som også er det punkt

i hans karriere, hvor han uden at ryste på stemmen kan kalde sig *socialist* (omend uortodoks), er her *Marxism and Literature* fra 1977, men også *Keywords* (1976), og *Culture* (1981) har dette begrebsafklarende sigte.

Blandet op med disse to slags hovedaktiviteter har Williams produceret en række værker, samt et væld af artikler, der leverer analytisk arbejde over hele kulturfeltet: hans kontroversielle bog om Orwell (1971), hans medieintroduktion til WEA, det britiske AOF (*Communications*, 1962), hans spændende moderne dramahistorie (*Drama from Ibsen to Brecht*, 1968), og hans vidt udbredte *Television: Technology and Cultural Form* fra 1974.

Netop *Television* er særligt interessant i nærværende sammenhæng, som en tidlig udgave af det idesæt, han udvikler i den artikel, vi har valgt at oversætte til dette nummer af *Mediekultur*, nemlig "Culture and Technology", fra hans posthumt udgivne essaysamling *The Politics of Modernism* (1989). *Television* er skrevet under et ophold på Stanford i Californien først i 1970'erne, og ikke mindst hans udvikling af "flow"-begrebet er tydeligt præget af det kulturchoke, han har fået gennem sin personlige oplevelse af amerikansk tv-praksis, der er forekommet vildt anarkistisk sammenlignet med det kendte hjemlige vaneægteskab mellem ITV og BBC. *Television* er på mange måder en profetisk bog. Williams argumenterer her, som en af de første, for et system af uafhængige tv-producenter til at supplere og bringe frisk luft til det stive og stivnende public-service tv, som han stadig principielt støtter. Han slår også som en af de første til lyd for et internationalt regelsæt til at dæmme op for den uhæmmede kommerialisering af de muligheder, satellit- og kabelsystemer åbner op for. Og i *Television* udvikler han detaljeret sit opgør med den teknologiske determinisme, der med forskellige sæt af argumenter ser den teknologiske udvikling som "uundgåelig". Williams' yndlingsaversion i denne sammenhæng - en af de få opponenter, denne rare mand nogensinde nævner ved navn - er den canadiske mediegyru Marshall McLuhan. Hans ideer om "cool" og "hot" medier, og "den globale landsby" ser Williams som en fashionabel æstetisk formalisme, der poserer som medieteorier, men som reelt er et intellektuelt halehæng til og legitimering af den i stigende grad internationaliserede korporative kapitalismes interesser.

Men der er sket noget mellem udgivelsen af *Television* og "Culture and Technology" med både verden og med Williams. I begyndelsen af 1970'erne var USA, positivt eller negativt, målestok eller skræmmebillede i mediedebatten. I dag er der en anden realitet, der for Williams er langt mere påtrængende: Thatcherismen og al dens væsen, der i løbet af 1980'erne fysisk og mentalt har transformeret

Storbritannien, og radikaliseret den kulturpolitiske situation og debat. Et årti med en højrepopulistisk regering, der radikalt på næsten alle områder bryder med rodfæstede konsensus-traditioner, har både partipolitisk og kulturpolitisk kastet venstrefløjten ud i interne opgør og begrebsforvirringer. Konfronteret med Thatcherismens forbrug-eristiske markeds- og privatiseringsfilosofi, forekommer den grimme stat med sine paternalistiske public-service institutioner mindre uacceptabel. Det er mellem Thatcherismens Scylla og de paternalistiske public-service institutioners Charybdis, Williams vover sig frem i "Culture and Technology", der i øvrigt udgjorde kapitel 5 af Williams' kulturhistoriske essays fra 1983, *Towards 2000*.

For dem, der ønsker at læse mere om Raymond Williams, er der i tiden siden hans død udkommet en række publikationer. *Raymond Williams on Television*, redigeret af Alan O'Connor (Routledge 1989), er en samling af Williams' artikler i *The Listener* mellem 1968 og 1972. Samme O'Connor har også udgivet en noget hastigt sammenflettet monografi om Williams, *Raymond Williams: Writing, Culture, Politics* (Blackwell 1989), hvoraf den nyttigste del er en komplet Williams-bibliografi. Samme bibliografi kan imidlertid fås som en del af en betydelig mere interessant udgivelse, nemlig *Raymond Williams: Critical Perspectives*, redigeret af hans tidligere elev og modstander, Terry Eagleton (Polity Press 1989), der indeholder interessante bidrag af bl.a. Eagleton selv, af Edward Said, og af Stuart Hall.

For dem, der især er interesseret i Williams' sammenhæng med den bredere intellektuelle og politiske udvikling i efterkrigstidens Storbritannien, er det mest interessante værk utvivlsomt *Politics and Letters* (New Left Books 1979), der er et 400-siders interview med Williams af tre redaktører på *New Left Review*, som Williams selv har været tilknyttet. *May Day Manifesto* fra 1967 (Penguin 1968), er en politisk programerklæring, redigeret af Williams, Stuart Hall og historikeren E.P. Thompson, og henvendt til det britiske Arbejderparti, en interessant historisk intellektuel intervention, rettet mod Wilsons pragmatiske Labour-parti, der var ved magten.

Williams' sidste, uafsluttede værk er betegnende nok en mytisk-historisk roman om Wales, begyndende i de primitive jægersamfund og frem til romertidens Wales: *People of the Black Mountains* (Chatto 1989). Bogen er færdiggjort af hans enke og børn.

Michael Skovmand er lektor ved Institut for engelsk filologi, Aarhus Universitet.

Kulturen og teknologien

Af Raymond Williams

Raymond Williams gør i denne artikel op med den teknologiske determinisme som præger kulturdebatten, samtidig med at han forholder sig stærkt kritisk til såvel kommercialiseringen af medierne som til public service stationernes programpolitik.

Højteknologien kan formidle den lave kultur: det er ikke noget problem. Men den høje kultur kan eksistere på et lavt teknologisk niveau. Det er på den måde, det meste af den høje kultur produceres.

Det er denne slags plausible, men håbløse konklusioner, størstedelen af nutidens overvejelser om forholdet mellem kultur og teknologi når frem til og standser ved.

I en periode med gennemgribende teknologisk fornyelse indenfor kulturproduktion og -distribution og indenfor informationssystemer af enhver slags er det afgørende at man bevæger sig ud over disse gamle problemstillinger. Og dog eksisterer der nu faktisk en koalition, omfattende ikke blot kultur-konservative men også mange tilsyneladende radikale, der er enige om, at de nye teknologier er en alvorlig trussel. De kultur-konservative siger, med altmodisch elegance, at kabel-tv vil betyde den uoprettelige åbning af Pandoras æske, eller at satellit-tv vil overgå Babelstårnet. Hvad angår computere har flertallet af de gamle kultur-intellektuelle, efter at have overstået mundhuggeriet over hvorvidt man kunne skrive digte på computere, ud fra vidt forskellige politiske positioner besluttet at det er bedst at ignorere dem.

Samtidig er imidlertid en ny klasse af intellektuelle, ud fra helt andre pejlinger, allerede i færd med at overtage og styre de nye kultur- og informationsteknologier. De taler med selvtillid om deres 'produkt' og dets planlagte markedsføring, og er i nær kontakt med storleverandørerne af disse teknologier samt mængden af nye specialiserede virksomheder, der udgør de stores mellemvæv. Indenfor en udsat og vigende primær produktionssektor orienterer disse sig mod en ny fase af udvidet 'post-industriel' forbrugerrisme, der uden forbehold har sine forbilleder og sit ordforråd fra USA. Mange